

3.7. ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПОДОЛАННІ ОСВІТНІХ ВТРАТ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN OVERCOMING EDUCATIONAL LOSSES IN UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS

Фаїна Іваногло

викладач української мови та літератури
вищої кваліфікаційної категорії, старший
викладач ЗП(ПТ)О «Дунайський центр
професійної освіти», м. Ізмаїл,
<https://orcid.org/0009-0008-2391-8806>
ptuizmsfposlug@ukr.net

Faina Ivanohlo

teacher of Ukrainian language and literature of
the highest qualification category, senior
lecturer at the Danube Centre for Vocational
Education, Izmail,
<https://orcid.org/0009-0008-2391-8806>
ptuizmsfposlug@ukr.net

У підрозділі досліджується використання штучного інтелекту на уроках української мови та літератури як інструменту подолання освітніх втрат, зокрема в умовах пандемії та війни. Розглядаються можливості ШІ для персоналізації навчання, автоматизації рутинних процесів, створення завдань, тестів і матеріалів. Також підкреслюється важливість інтеграції нових технологій у традиційні методи викладання, щоб підвищити ефективність і якість навчання.

The section explores the use of artificial intelligence in Ukrainian language and literature classes as a tool for overcoming educational losses, in particular in a pandemic and war. The chapter considers the possibilities of AI for personalising learning, automating routine processes, creating tasks, tests and materials. It also emphasises the importance of integrating new technologies into traditional teaching methods to improve the efficiency and quality of learning.

Ключові слова: освітні втрати, штучний інтелект, індивідуалізація навчання, технології, українська мова та література.

Keywords: educational losses, artificial intelligence, individualization of education, technologies, ukrainian language and literature.

Сучасні технології та їх вплив на освітні процеси перетворюють наше уявлення про те, як ми навчаємося та навчаємо інших. Штучний інтелект як ключовий компонент цього трансформаційного процесу став викликом і одночасно найбільш потужним інструментом для досягнення нових рівнів ефективності та інноваційності у сфері освіти.

Штучний інтелект⁶⁵⁴ – це комплекс технологій, які дозволяють комп'ютерам та системам розуміти, вивчати, прогнозувати та вирішувати завдання, які традиційно вважалися виключно людськими.

⁶⁵⁴ Візнюк, І. М. (2021). Використання штучного інтелекту в освіті. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 59, 14–22.

Його застосування у сфері освіти відкриває безліч можливостей, починаючи від персоналізованого навчання та закінчуючи автоматизацією рутинних процесів. Відтак ШІ не лише сприяє оптимізації робочого часу викладача, але і змінює сам спосіб, яким ми сприймаємо та здійснюємо навчання.

У наш час викликами для сучасного викладача є не лише передача знань, але й індивідуалізація навчання, виявлення і розвиток талантів кожного здобувача освіти, а також відстеження його прогресу. Використання ШІ в освітньому процесі дозволяє нам зосередитися на цих завданнях, надаючи інструменти та ресурси для досягнення кращих результатів.

Проте разом із великими можливостями ШІ приходять і певні проблеми. Одна з таких проблем – освітні втрати та потреба у вдосконаленні освітнього процесу. Розвиток технологій, включаючи штучний інтелект, спричиняє зміни у потребах суспільства та ринку праці, що вимагає адаптації системи освіти до нових викликів та можливостей.

У безперечно складних обставинах, у яких перебуває українська освіта протягом останніх років унаслідок пандемії COVID-19, а нині повномасштабної війни, що розпочала росія, освітяни роблять усе можливе, щоб забезпечити право молодого покоління на освіту.

ШІ – не конкурент, а вірний помічник. Як штучний інтелект змінить викладання української мови та літератури?

Освітні втрати – це прогалини у знаннях і навичках, які виникають в учнівства під час освітнього процесу у порівнянні зі стандартами освіти та очікуваними результатами навчальних здобутків.

Освітні втрати можуть виникати з різних – як індивідуальних, так і системних – причин. Серед них: здоров'я, війна, пандемія, надзвичайні ситуації природного характеру.

Значний вплив також накладається на освітні втрати, зумовлені у 2020–2021 роках пандемією COVID-19.⁶⁵⁵ Окрім безпосередньої зупинки освітнього процесу, що мав місце у всій країні після 24 лютого 2022 року, ключовими причинами освітніх втрат в умовах війни є:

- бойові дії та окупація;
- повітряні тривоги;
- виїзд учнівства за кордон;

⁶⁵⁵ Топузов, О. М. (ред.). (2023). *Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України: методичні рекомендації*. Педагогічна думка. <https://undip.org.ua/library/diagnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalniy-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/>

- переїзд у межах України;
- відключення електроенергії;
- руйнування значної частини закладів освіти.

Ключові виклики освітнього процесу в умовах війни:

- нестабільні умови навчання;
- обмеженість способів організації навчально-пізнавальної діяльності;
- зниження мотивації та нестабільний психоемоційний стан здобувача освіти та викладача.

Проблеми освітніх втрат у вивченні української мови та літератури може бути різними і мають декілька аспектів.⁶⁵⁶

1. *Відсутність індивідуалізації.* Традиційні методи навчання не завжди враховують індивідуальні потреби та рівень знань кожного здобувача освіти. Це може призводити до втрати інтересу та втрати мотивації.

2. *Недостатня доступність ресурсів.* Не всі здобувачі освіти мають доступ до високоякісних навчальних матеріалів, які б допомагали їм краще засвоювати українську мову та літературу.

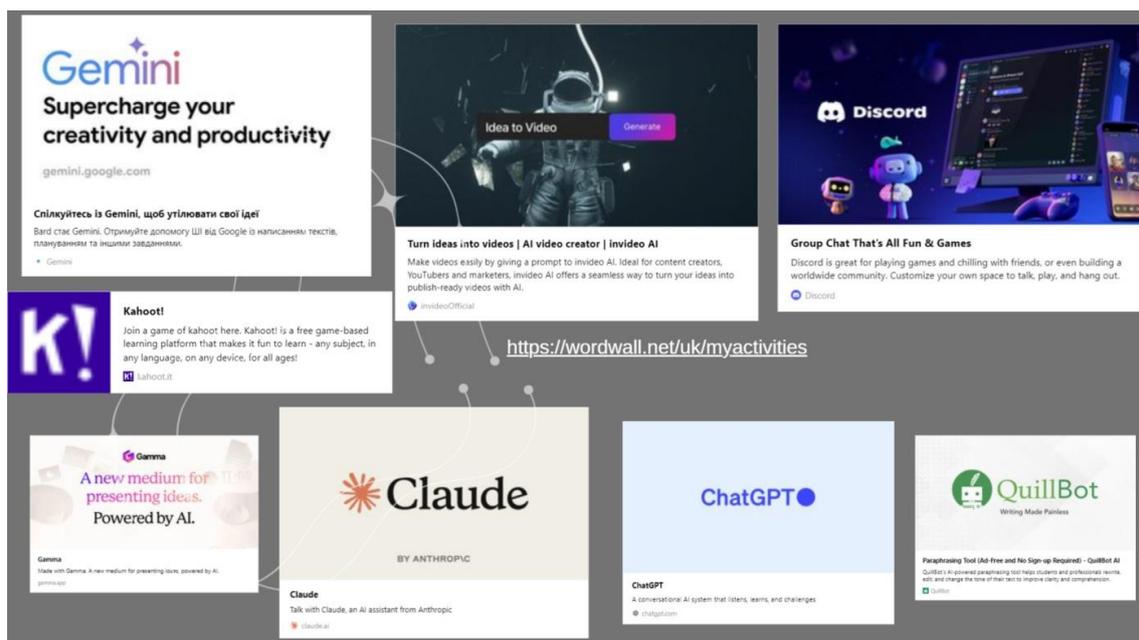
3. *Відсутність ефективних оцінювальних методів.* Традиційні методи оцінювання не завжди відображають реальний рівень знань здобувачів освіти. Це може призводити до неправильного оцінювання та незаслуженої критики деяких здобувачів освіти.

Ці приклади ілюструють деякі проблеми, які можуть виникати у процесі вивчення української мови та літератури та спричиняти освітні втрати серед здобувачів освіти. Розв'язання цих проблем може включати в себе використання новітніх технологій, інноваційних методів навчання та створення доступних інформаційних ресурсів для всіх здобувачів освіти та викладачів.

Найпоширеніші моделі ШІ (рис. 3.1) базуються на глибокому навчанні та мають широкий спектр застосувань, включаючи автоматизовану генерацію контенту, обробку мови та діалогові системи.

Ці моделі стали важливими у сферах штучного інтелекту, комунікацій, створення відеоконтенту, створення та редагування графічного контенту, презентацій та роботи з текстом.

⁶⁵⁶Малихін, О., Арістова, Н., & Рогова, В. (2022). Мінімізація освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану: змішане навчання. *Український педагогічний журнал*, 3, 68–75.

Джерело: Internet.

Рис. 3.1. Найбільш поширені системи ШІ

ChatGPT – це найбільш просунутий на сьогодні чат-бот зі штучним інтелектом, розроблений компанією OpenAI. Робочий прототип ChatGPT було випущено 30 листопада 2022 року. Він швидко привернув увагу масової аудиторії завдяки своїм деталізованим і чітко сформованим відповідям, хоча їхня фактична точність підлягала чималій критиці.

Спілкування машини та людини з допомогою чату виявилось напрочуд зручним. Така модель дозволяє будь-кому пояснити роботу, що від нього потрібно. З 19 лютого 2023 року чат GPT став доступним в Україні (безкоштовно).

Можливості чату GPT:

- надання доступу до великої кількості інформації та знань з різних дисциплін;
- надання можливості швидкого пошуку та знаходження відповідей на запитання;
- надання індивідуалізованої підтримки та допомоги в навчанні;
- забезпечення доступності навчальних матеріалів із будь-якого місця та будь-якого пристрою з інтернет-підключенням;
- підвищення мотивації до навчання та розвитку навичок самоосвіти;
- надання можливості здійснювати дистанційне навчання та розвивати комп'ютерну грамотність.

Ідеї використання чату GPT на уроках української мови та літератури:

1. *Створення завдань для здобувачів освіти.* Викладач формує завдання для здобувачів освіти з будь-якою кількістю варіантів. Викладач перевіряє їхню правильність і змістовність (бо можуть бути помилки). Здобувачі освіти виконують завдання в роздаткових матеріалах, онлайн-вправах, усно тощо.

2. *Створення дидактичних матеріалів* для вивчення нового матеріалу або закріплення вивченого. Ви пишете промт (запит) на потрібну вам тему, чат GPT надає вам варіанти. Сформовані матеріали можна оформити у вигляді презентації, текстового документа, відеоролика тощо. Здобувачі освіти працюють з матеріалом самостійно або в групах.

3. *Створення тестів.* Викладач формує тест з будь-якої теми з потрібною кількістю запитань, варіантів відповідей та рівнем складності. Обов'язково перевірте правильність запитань і відповідей.

Викладач переносить тест в будь-який зручний онлайн-сервіс для тестування. Здобувачі освіти проходять тест.

4. *Сторітелінг.* Викладач задає параметри для створення історії, пов'язаної з навчальною темою, мета якої – зацікавити навчальним матеріалом та допомогти опанувати чи підсумувати навчальний матеріал. Здобувачі освіти можуть обговорювати історії, просто читати або розігрувати сценки чи вигадувати свої історії за зразком.

5. *Гейміфікація.* Викладач створює навчальну гру з певної теми або отримує від чату ідеї щодо додавання ігрових елементів у освітній процес. Здобувачі освіти грають за запропонованими правилами, після чого підсумовують вивчений у процесі гри матеріал.

Досить цікавим та корисним помічником для викладачів може стати модель ШІ, яка називається QuestionWell.^{657,658} Завдяки цій моделі можна створювати нескінченну кількість відповідних до стандартів запитань і навчальних ресурсів, а потім експортувати їх на свої улюблені платформи.

QuestionWell пропонує інтелектуальні алгоритми, що допомагають швидко генерувати запитання на основі наданих матеріалів. Це може бути текст, стаття або будь-який інший контент, який ви завантажуйте на платформу. Ця функція особливо корисна для викладачів, які хочуть швидко створити тести або опитування для своїх здобувачів освіти.

Платформа має широку бібліотеку готових запитань з різних

⁶⁵⁷ QuestionWell. (n.d.). *QuestionWell*. <https://app.questionwell.org/>

⁶⁵⁸ Громадська спілка «Науково-методичний центр». (2023). Проект інструктивно-методичних рекомендацій з організації змішаного навчання [Електронний ресурс]. GNMC. <https://griml.com/UZSOM>

предметних областей. Це дозволяє користувачам обирати запитання з наявного списку або модифікувати їх відповідно до своїх потреб.

QuestionWell підтримує різні типи запитань: вибір з кількох варіантів, відкриті запитання, відповідність, упорядкування, заповнення пропусків тощо. Це дає змогу створювати різноманітні завдання, які відповідають різним рівням складності і цілям навчання.

Платформа не лише допомагає створювати запитання, але й надає інструменти для аналізу відповідей. Вона може автоматично оцінювати тести, надавати статистику щодо успішності та виявляти тенденції у відповідях.

QuestionWell підтримує інтеграцію з популярними системами управління навчанням (LMS) та іншими освітніми платформами, що робить її універсальним інструментом для використання у різних освітніх середовищах.

Розглянемо приклади створення запитань із варіантами відповідей на основі штучного інтелекту та інтеграції на інші освітні платформи (Quizizz, Kahoot, Canvas, Gimkit, Blooket тощо).

Використання платформи QuestionWell.

Створюємо обліковий запис. Реєструємося за допомогою свого облікового запису Google. Це єдиний метод, який зараз підтримується для входу на платформу.

Починаємо генерувати запитання, увійшовши в систему, ми бачимо підказку ввести блок тексту або URL-адресу. Копіюємо та вставляємо потрібний текст із будь-якого документа, вебсайту чи іншого джерела. Обираємо тему «Життя та творчість Остапа Вишні», предмет «Українська література» і рівень оцінки для матеріалу, над яким працюємо.

Налаштуємо параметри запитання, обираємо українську мову. Додаємо результати навчання вручну, якщо вам потрібні конкретні освітні цілі, або дозвольте платформі автоматично генерувати їх.

Переглядаємо та редагуємо запитання. Платформа автоматично генеруватиме запитання з варіантами відповідей. Якщо ви використовуєте платну версію, то можете отримати доступ до низки інших типів запитань. Ви можете переглядати та редагувати як запитання, так і відповіді безпосередньо на платформі. У вас також є можливість додати додаткові запитання вручну.

Експортуємо запитання. Переглянувши запитання, експортуємо їх на платформи, зокрема: Kahoot, Quizizz для тестів.

Системи керування навчанням, такі як Canvas, Schoology, Moodle і Blackboard. GoogleForms, Slides і Microsoft Word для створення документів або слайд-шоу.

Отримуємо доступ до збережених наборів у будь-який час, повернувшись до свого облікового запису. Це особливо корисно, якщо створюємо вміст для кількох груп.

QuestionWell підтримує 27 різних мов. Він автоматично генерує результати навчання та основні запитання, які можемо переглядати, щоб забезпечити відповідність освітнім цілям. Цей процес дозволяє викладачам заощадити час на генеруванні запитань і легко інтегрувати їх у свій освітній процес.

Незалежно від того, чи створюєте ви інтерактивну роботу в групі, підплани чи підсумкове оцінювання, є варіанти експорту для кожного!

InVideo AI⁶⁵⁹ це платформа, що надає користувачам потужні інструменти для створення відеоконтенту з використанням штучного інтелекту. InVideo AI значно спрощує процес відеомонтажу та дозволяє навіть новачкам створювати професійні відео з мінімальними зусиллями.

InVideo AI використовує алгоритми штучного інтелекту для автоматичного створення відео на основі наданого тексту, зображень або відеокліпів. Просто завантажте свої матеріали, виберіть шаблон, і платформа автоматично згенерує відео, зібравши все разом. Платформа пропонує велику бібліотеку готових шаблонів, які підходять для різних потреб: створення роликів, освітніх відео, презентацій тощо. Користувачі можуть вибирати шаблони, що відповідають їхнім завданням, і персоналізувати їх за допомогою власного контенту.

InVideo AI дозволяє користувачам здійснювати інтелектуальне редагування, яке включає автоматичне налаштування кольору, додавання фільтрів, обрізку кліпів, вставку тексту та багато іншого. Відео можна налаштовувати буквально в кілька кліків, не витрачаючи багато часу на ручний монтаж.

Платформа може автоматично синхронізувати текст і аудіо з відео. Наприклад, якщо ви додаєте субтитри, InVideo AI синхронізує їх з голосом, що дозволяє швидко створювати відео.

Наведемо приклад використання платформи на уроці української літератури з теми «Життя і творчість Лесі Українки» та на уроці української мови, наприклад, написання словникового диктанту на тему «Написання похідних прийменників».

Перейдіть на вебсайт InVideo AI і зареєструйте обліковий запис, використовуючи свою електронну адресу. Ви також можете ввійти за допомогою облікових даних Google або Apple ID.

Увійшовши в систему, вибираємо опцію «AI Text-to-Video» на

⁶⁵⁹ InVideo. (n.d.). *AI Copilot*. <https://ai.invideo.io/workspace/b8b23da9-1f23-479d-b22c-5234cb9fb3ce/v20-copilot>

інформаційній панелі. Ця функція дозволяє конвертувати написаний текст у відеовміст.

Вибираємо шаблон, який відповідає меті нашого відео. InVideo пропонує різноманітні шаблони для різних галузей.

Вводимо текст або надаємо опис свого відеовмісту. Штучний інтелект згенерує для вас сценарій, автоматично пропонуючи відповідні медіафайли, як-от зображення, відео та переходи відповідно до тексту.

Налаштовуємо відео, додавши персоналізовані елементи, як-от логотип, кольори чи музику відео. Можемо вручну редагувати медіа, переходи та текст відповідно до свого бачення.

Коли ми задоволені налаштуваннями, натискаємо «Створити відео» та даємо штучному інтелекту InVideo скомпілювати наше відео. Цей процес займає всього кілька хвилин.

Після попереднього перегляду відео ми можете використати підказки для його подальших налаштувань (наприклад, «змінити тон голосу» або «замінити фон») або вручну редагувати сцени та вміст сценарію за потреби.

Коли ми задоволені, експортуємо своє відео в потрібному форматі та роздільній здатності. Ви можете поділитися ним безпосередньо на таких платформах, як YouTube, Facebook, або завантажити для інших цілей.

Цей простий процес дозволяє швидко й ефективно створювати високоякісні відео, згенеровані штучним інтелектом, не потребуючи жодних попередніх навичок редагування відео.

Платформа дозволяє швидко створювати привабливий відеоконтент без необхідності володіти складними навичками монтажу. Це ідеальний інструмент для тих, хто хоче зекономити час і ресурси, створюючи високоякісні відео для різних цілей.

Завдяки своїм інноваційним технологіям та простоті використання, InVideo AI стала однією з найпопулярніших платформ для створення відео, надаючи користувачам можливість втілювати свої ідеї в життя з мінімальними зусиллями.

Wepik⁶⁶⁰ – це онлайн-платформа для створення графічного дизайну, яка орієнтована на користувачів будь-якого рівня підготовки. Вона дозволяє створювати професійні графічні матеріали без необхідності володіння спеціальними дизайнерськими навичками, завдяки простому та інтуїтивно зрозумілому інтерфейсу.

Wepik пропонує величезну бібліотеку готових шаблонів для різних типів контенту: від соціальних медіапостів і презентацій до

⁶⁶⁰ Wepik. (n.d.). *Wepik: Create stunning designs effortlessly.* <https://wepik.com/>

візиток, флаєрів, плакатів тощо. Ці шаблони розроблені професійними дизайнерами та легко адаптуються до ваших потреб.

Графічний редактор *Wepik* дуже зручний і не вимагає спеціальних знань у сфері дизайну. Ви можете змінювати текст, кольори, шрифти, додавати власні зображення та логотипи, просто перетягуючи елементи та експериментуючи з різними стилями.

Wepik надає доступ до безкоштовної бібліотеки фотографій, іконок, ілюстрацій та інших графічних елементів. Користувачі можуть швидко знайти потрібний елемент і додати його до свого дизайну, що значно полегшує процес створення контенту.

Платформа підтримує спільну роботу над проектами, дозволяючи викладачам разом зі здобувачами освіти працювати над дизайном, обмінюватися ідеями та швидко вносити зміни.

Wepik пропонує багато безкоштовних інструментів і шаблонів, що робить його доступним для користувачів. Навіть безкоштовні функції дозволяють створювати якісний контент без обмежень.

Штучний інтелект на уроках української мови та літератури є перспективним підходом для подолання освітніх втрат. ШІ-технології повинні персоналізувати навчання, забезпечити вільний зворотний зв'язок, надавати додаткову підтримку здобувачам освіти та аналізувати їхні досягнення для вдосконалення методів викладання. Однак важливо пам'ятати, що ШІ – це лише інструмент, який має ефективно інтегруватися в освітній процес та доповнювати роль викладача, а не замінювати його повністю. Правильне поєднання інноваційних технологій та традиційних методів навчання є запорукою успішного подолання освітніх втрат та підвищення якості освіти.

Інтеграція штучного інтелекту в освітній процес відкриває нові горизонти для підвищення ефективності, персоналізації та інтерактивності навчання. Використання AI дозволяє оптимізувати роботу викладачів, забезпечувати здобувачам освіти необхідною підтримкою та створювати індивідуалізовані освітні траєкторії. Це сприяє покращенню якості освіти, підвищенню успішності здобувачів освіти та їхній загальній мотивації до навчання. Інтеграція AI у сферу освіти має потенціал революціонізувати традиційні підходи до навчання та викладання, роблячи їх більш ефективними, доступними та привабливими для всіх учасників освітнього процесу.